

Genocidul Armean

MILIOANE DE TURCI REFUZĂ PROPAGANDA NEGAȚIONISTĂ

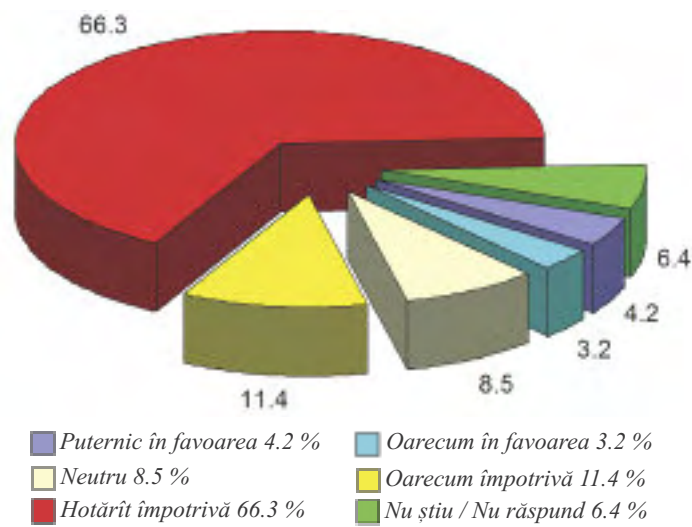
Primul sondaj public național realizat în Turcia despre genocidul armean: la întrebarea pentru a afla de ce ar adopta Congresul Statelor Unite rezoluția de recunoaștere a genocidului armean, 12% dintre cei chestionați (echivalentul a 8,5 milioane de turci) au răspuns că aceasta s-ar întâmpla din cauza faptului că „genocidul armean ar fi un fapt istoric dovedit”. Sondajul arată că, în timp ce marea majoritate a opiniei publice turce, alimentată timp de 90 de ani cu falsificarea istoriei de către autorități, neagă realitatea genocidului armean, milioane de turci refuză să creadă propaganda negaționistă a guvernului lor. În paginile revistei *The California Courier*, publicistul Harut Sassounian face o analiză amănunțită a rezultatelor sondajului, analiză foarte interesantă pe care o prezentăm în traducere și pentru cititorii noștri.

Adunarea Asociațiilor Turcilor Americani a prezentat de curând pe site-ul său de internet o referință la „primul sondaj public național” realizat în Turcia privind genocidul armean și rezoluția din Congres care se referă la acesta. Sondajul a fost realizat de Terror Free Tomorrow, în colaborare cu *ARI Movement* (cu sediul la Istanbul) și *ARI Foundation* (cu sediul în Statele Unite).

Ancheta a arătat că 78% dintre turci se opun unei rezoluții a Congresului american despre genocidul armean, în timp ce 7,4% o susțin. Fără îndoială că liderii turci sînt bucuroși văzînd că majoritatea cetățenilor turci se opune rezo-

Congresul american discută despre o rezoluție care să recunoască „Genocidul Armean”.

Sunteți: Puternic în favoarea, oarecum în favoarea, neutru, oarecum împotriva sau hotărît împotriva?

luției, dar aceasta nu le permite să închidă ochii asupra faptului că cei 7,4% care susțin rezoluția reprezintă 5 milioane de turci care cred că Congresul american ar trebui să recunoască genocidul armean. În plus, 8,5%, adică 6 milioane de turci, au o atitudine neutră față de chestiune.

La întrebarea „De ce vă opuneți rezoluției genocidului?” doar 36% au răspuns pentru că ei cred că nu a avut loc nici un genocid. Ceea ce înseamnă că aproape două treimi din populația turcă se opune rezoluției din motive total diferite: 42% au spus că se îndoiesc de imparțialitatea Congresului american, în timp ce 18% preferă să decidă istoricii.

Dar cea mai surprinzătoare descoperire a acestui sondaj a fost că 50% sau 2,5% milioane dintre turcii care susțin adoptarea rezoluției asupra genocidului armean au declarat că „Turcia ar trebui totuși să-și recunoască trecutul nedrept și genocidul comis împotriva armenilor”; 13,7% au spus că „recunoașterea turcă a genocidului armean va ajuta la reconcilierea dintre Turcia și Armenia”, iar 26,1% au spus că „rezoluția din Congresul american nu este o lege constrîngătoare și aceasta nu va afecta politica americană oficială față de Turcia”.

Atunci cînd sînt întrebați dacă adoptarea rezoluției va îmbunătăți
(continuare în pagina 3)

Paginile 4-5

„Da, mă preocupă genocidul nostru, citesc mult despre el, urmăresc cele mai recente publicații, și am început să-mi fac o bibliotecă pe subiect, cu articole și cărți. De fapt am fost preocupat de subiect de mic, fiind educat acasă despre el, tatăl povestindu-mi despre crimele atroce săvîrșite în numele unei purificări naționaliste demente (sublimată în termenul „panturanism”).“

Interviu cu
EDWARD KANTERIAN

Conferențiar la *Trinity College* și *Jesus College* la *Universitatea Oxford*

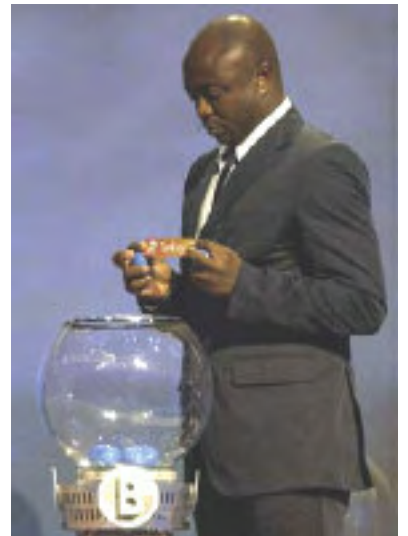
ARMENIA ȘI TURCIA: 11 CONTRA 11

Tragerea la sorți pentru stabilirea grupelor de calificare la Campionatul Mondial de fotbal din 2010 a avut loc pe 25 noiembrie la Durban, în Africa de Sud, țara gazdă a turneului final.

De această dată sorții i-au rezervat Armeniei o surpriză (nu știm, încă, cît de plăcută sau de neplăcută!): naționala armeană va face parte din grupa a 5-a, alături de Spania, Belgia, Bosnia-Herțegovina, Estonia și ... Turcia. Am lăsat la urmă numele Turciei nu din motive valorice, ci din cauza relațiilor speciale armeno-turce.

Armenia primise asigurări din partea mai marilor fotbalului mondial că nu se va mai regăsi în aceeași grupă cu Azerbaidjanul. Dar cu Turcia? Chiar dacă este doar un sport, fotbalul este victima politizării și a înfruntării dintre țări. Știm bine ce s-a întîmplat cu Armenia și Azerbaidjanul. Ne așteptăm ca nici cu Turcia lucrurile să nu fie prea line. Oare ce vor scanda suporterii turci, ce pancarte vor afișa și cu ce vor arunca în teren la meciul cu Armenia? Vor scăpa întregii jucătorii armeni? Noi sperăm că da. Chiar dacă galeriile își dau frîu liber resentimentelor, sperăm că autoritățile vor fi conștiente de miza mai mult decît sportivă a jocului dintre Turcia și Armenia. Rămîne să vedem, între august 2008 și noiembrie 2009, atunci cînd se vor juca meciurile de calificare.

Pe lîngă primele clasate în grupe – automat calificate la tuneul final –, cele mai bune opt echipe din cele nouă grupe europene vor susține meciuri de baraj pentru un bilet spre Africa de Sud.

O nouă centrală nucleară

Statele Unite sprijină proiectul construirii pînă în 2016 a unei noi centrale atomoelectrice în Armenia care să o înlocuiască pe cea de la Mețamor.

„Guvernul american susține construirea unei noi centrale nu numai pentru îmbunătățirea securității energetice [în Armenia], dar și din cauza îngrijorărilor privind securitatea centralei existente”, le-a declarat jurnaliștilor însărcinatul cu afaceri american în Armenia, Joseph Pennington. Diplomatul american a semnat la Erevan un acord cu ministrul armean al energiei, Armen Movsisian, în vederea realizării de studii comune de fezabilitate și impact asupra mediului al unei noi centrale. Aceste studii vor permite atragerea potențialilor investitori străini în finanțarea construirii noii centrale pe care Armenia speră să o termine pînă în 2016.

Actuala centrală nucleară de la Mețamor, moștenită din perioada sovietică și situată la 30 km vest de Erevan, asigură circa 40% din consumul de electricitate al țării. În 2004 Uniunea Europeană i-a cerut Armeniei să închidă centrala de la Mețamor, aflată într-o zonă cu risc seismic, oferind o compensație de 100 de milioane de euro. Însă oferta europenilor a fost respinsă de guvernul de la Erevan, întrucît Armenia nu ar putea supraviețui fără energia furnizată de centrală. Cele două reactoare ale centralei nucleare de la Mețamor au fost închise imediat după cutremurul din 7 decembrie 1988 și au fost repuse în funcțiune în 1995 cu ajutorul Rusiei.

A.

LA DOUĂ SĂPTĂMÎNI

de Mihai STEPAN CAZAZIAN

ajutor

Mi-a scris un prieten pe e-mail despre un conațional care, din puținul lui, a făcut o donație pentru programul umanitar „Soup Kitchen”, o supă a săracului ce se oferă începînd cu 1991 de către Uniunea Generală de Binefacere Armeană pentru categoriile cele mai defavorizate din Armenia. Gestul în sine este, poate, mai mult simbolic pentru că nu rezolvă problemele de fond pe care le are Armenia ca, de altfel, și ale altor țări ieșite din comunism. Și anume sărăcia la care au ajuns pături întregi ale populației ce nu au putut face față schimbărilor de sistem. Statul nou creat a fost astfel depășit de problemele sociale. O soluție a venit din partea unor organizații de ajutorare sau pur și simplu de la persoane fizice care, avînd conștiința că sînt armeni, încearcă să facă ceva. Nu vorbim aici de marile organizații sau fundații armenesti care au reușit după 1991, anul independenței, să strîngă fonduri pentru proiecte mari. Nu în ultimul rînd *teledon-urile* strîng sume importante tot pentru Armenia sau Karabagh. Cei ce donează, în primul rînd au sentimental că banul pe care-l trimit, poate schimba ceva în viața unui popor și așa încercat de istorie. Dar nu de puține ori gesturile pe care unii conaționali le fac nu-și ating scopul. Există chiar și organizații care primesc bani de la conaționali lor și nu fac un gest minim de a redirectiona, măcar o parte din acele sume primite, către Armenia. Din păcate există încă multă ipocrizie atunci cînd facem astfel de gesturi. Plîngem de grija conaționaliilor noștri din Armenia dar ne facem că nu știm cum să-i ajutăm. Amicul nostru a căutat organizația pe internet, a completat un formular și a trimis *on-line* banii. Cîți dintre noi îi vor urma exemplul?

Clipse de viață

Malviné KEȘIȘIAN-CIUREL

Garbis

Îl consider frate, deși Dumnezeu mi l-a hărăzit văr primar – sîntem copiii a doi frați armeni, scăpați, ca prin minune, de cumplitul genocid din 1915 și stabiliți în frumosul oraș moldav Piatra Neamț.

Mi-e dor de anii cînd am crescut împreună, ocrotiți de bunii noștri părinți – modele demne de urmat de către toți acei care vor să-și întemeieze un cămin, în care să zburde copiii fericiți.

Frumos, ca Omar Sharif cu care seamănă atât de bine. Bun, ca pîinea pe care ne-o dorim mereu caldă, aromitoare – „pîinea noastră cea de toate zilele“, pentru care ne rugăm Cerului dimineața și seara, în tainița odăii noastre.

Iscusit, meșterind cu pricepere și îndemînare orice, mîini de aur mereu în mișcare, ca un perpetuum mobile. Îndatoritor, gata să ajute pe oricine, fără a aștepta răsplată, ci doar un cuvînt de mulțumire, un zîmbet.

Iubit de frumos, de oameni, de viață, de arbori și flori, de viață. Orașul nostru drag ne-a văzut copii, adolescenți, părinți și bunici – ne-a venit timpul să atingem vîrsta inegalabililor noștri părinți, să ne apropiem de ei...

Ne-am născut în același an – eu, primăvara, el, toamna. Am rămas urmașii unici ai vremurilor apuse. El a simțit durerea pierderii unei surioare, Arminé, și a unui frate, Bedros. În amintirea acestuia din urmă, fiul său îi poartă numele, iar nepoata, pe cel al fetiței plecate prea devreme dintre noi, pentru a deveni inger.

Casa lor era și casa mea. Munciseră din greu să o clădească și să-i împodobească frumoasa grădină cu pomi și flori, printre care zburdau fericiți Tedy, cățelul, și pisicile îndrăgite ale mătușii Ahavni, bună și neîntrecută gospodină. Terasa lor era loc de tihnă și de adunare a familiei și a prietenilor. Se făcea și muzică în casa lor – un elegant pian negru și o vioară erau adesea mîngîiate de mîini pricepute. În jur domnea pacea, seninul. Pozele copiilor, atunci cînd nu erau prea mari, erau trecute cu vederea.

A venit însă și o zi întunecată cînd tot rodul muncii lor de o viață a fost furat – „sfînta“ naționalizare și-a spus cuvîntul strîmb. Atît aveau: o casă și o grădină și le-au fost furate, fără nici un drept, după ce în 1915, turcii le luaseră totul, inclusiv viețile părinților lor.

Acum, toată durerea unui neam oropsit, a unor mari nedreptăți, a unor dureri fizice, dar mai ales sufletești, pare a se fi concentrat în ochii bunului meu Garbis. Ochiul lui vorbesc din spatele ochelarelor și adesea glasul lor este înrouat de picuri de suferință. Dar cine să o aline, în afară de cei apropiați, de draga lor Aura? Cine să-i înțeleagă dorul de tot ce a fost și nu mai este?

Există oameni care trăiesc doar pentru alții – Garbis este unul dintre aceștia. Iubit și prețuit de colegii de școală, care vin să-i bată la ușă și la poarta inimii. Respectat și apreciat de un întreg oraș. La cei 73 de ani pe care i-a împlinit de curînd, are suflet neprihănit de copil și mai speră în minuni – poate că cineva se va gîndi la o compensație pentru tot ce s-a luat, pe nedrept, familiei sale – cam tîrziu, dar poate...

Voi purta cu mine jocurile copilăriei care ne leagă, amintirile duioase, tot ce a sădit viața frumos în calea noastră, dar mai ales ochii scumpului meu Garbis – ochi mari, pătrunzători, frumoși, de armean cuminte și înțelept, care s-a învățat să sufere în tăcere, ca întregu-i neam și pentru care nu voi înceta de a mă ruga bunului Dumnezeu să-l ocrotească și să-i ușureze anii senectuții care apasă uneori destul de greu pe unii umeri plîpînzi.

Garbis – mai mult decît un văr, mai mult decît un frate; un OM adevărat, care merită numai cuvinte de laudă și clipe de fericire! Întreaga fire mi se alătură pentru a-i șopti o caldă urare de mulți ani fericiți, în pacea căminului drag, de sănătate și lumină, ca aceea care izvorăște din plîpînda lui ființă!

Regizorul SAVEL STIOPUL a fost omagiat la Cinemateca Română

La aproape 2 luni de la prematura sa dispariție amintirea regizorului Savel Stiopul revine printre noi grație spectacolului omagial organizat miercuri, 21 noiembrie, în cadrul Cinematecii Române.

Un scurt dar sugestiv portret al acestuia a fost realizat de Călin Căliman în Caietul-program din luna noiembrie al Cinematecii:

„Ne-am despărțit, în septembrie, de regizorul Savel Stiopul, un cineast cu o carieră de peste jumătate de veac la activ, fost director al Arhivei Naționale de Filme (1990-1998). Absolvea Institutul de Artă Teatrală și Cinematografică în anul 1951 și, la scurtă vreme după aceea, realiza primele sale secvențe de film în jurnale de actualități și documentare produse de studiourile Buftea și Sahia-Film, printre care «București, oraș înflorit» (1955) și eseurile documentare consacrate unor personalități ale artei scenice românești «Cu fața spre public» (1956) dedicat actorului clujean Ștefan Braborescu și «Amintirea unei artiste» (despre o altă personalitate a artei interpretative, Maria Filotti), un film din 1957. Curînd, regizorul Savel Stiopul a pătruns și pe teritoriile lung me trajului de ficțiune cu filmul «Aproape de soare» (1961), în care un tînră pornit dintr-un sat de munte (interpretat de Florin Piersic) deprindea lecțiile meseriei de oțelar. Scurtă vreme după aceea, prin filmul de autor «Anotimpuri» (cu

Foto: Dinu Lazăr

premierea în mai 1964), Savel Stiopul avea să-și „deconspire“ calitățile regizorului-artist, prin evidente căutări novatoare la ora primelor tentative „experimentale“ ale cinematografeii naționale. Regizorul-artist rămînea prezent și în următorul film semnat Savel Stiopul, «Ultima noapte a copilăriei», prezentat pe ecrane în aprilie 1968 și programat acum la Cinemateca. Din aceeași familie spirituală fac parte și filme de mai tîrziu ale cineastului, «Ultimele zile ale verii» din 1976 și chiar cel mai recentă producție sa, «Proprietarii de stele», un film din 2001. Între timp, filmografia regizorului s-a completat cu pelicule destinate cu precădere copiilor: în mai 1972 ajungea pe ecrane un film aventuros, «Aventuri la Marea Neagră»,

peste doi ani regizorul lansa un polițier neutru, «Agentul straniu», iar prin «Mușchetarii în vacanță» (1985), regizorul revenea la filonul pseudo-aventuros. Neîndoișor, cel mai valoros film al regizorului din acei ani este «Falansterul» (1979), un film care reprezintă un alt „filon“ creator în filmografia regizorului și care a cucerit, pe bună dreptate, multiple aprecieri pozitive, atît în țară cît și la festivalul de la Cannes.“

Dintre peliculele regizate de Savel Stiopul colegii de la Cinemateca Română au ales «Ultima noapte a copilăriei». La această seară omagială au fost prezenți prieteni din lumea filmului ai regretatului regizor și despre opera lui Savel Stiopul a vorbit Irina Margareta Nistor.

Cronică muzicală

❖ La Studioul de concerte „Mihail Jora“ Orchestra de Cameră și Corul Radio sub bagheta lui Milen Nachev au interpretat în săptămînalul concert simfonic din 14 noiembrie 2007 *Uvertura Preciosa* de Weber, *Sinfonietta de Poulenc* și *Misa în do major „In tempore belli“* de Haydn. Cvartetul vocal al *Misei* a fost compus de soprana Sorina Munteanu, mezzosoprana Laura Scripcaru, tenorul Marius Budoiu și baritonul Eduard Tumagian.

❖ Din ideea compozitoarei Mihaela Vosganian și a coregrafei Liliana Iorgulescu, scenariul lui Sebastian-Vlad Popa și Anca Bradu după texte de Iulia și Bogdan Petriceicu Hasdeu, a realizat feeria „România poveștilor albastre“. Un spectacol cross-media – teatru/muzică/dans/video, prezentat luni, 19 noiembrie 2007 în Sala Teatrului Național de Operetă „Ion dăcian“. Muzica melodioasă și expresivă a fost compusă inspirat de Mihaela Vosganian și Irinel Anghel iar coregrafia aparține talentatei Liliana Iorgulescu. O producție totală a *Asociației Române a Femeilor în Artă* (ARFA).

Pe un fond de muzică contemporană, inspirată pe teme folclorice – înregistrat parțial pe bandă – executată mai ales pe viu, a evoluat un buchet de șase actori și balerine într-un scenariu bogat în înțelesuri istorice românești de valoare artistică remarcabilă. Interpreții partiturii muzicale au fost Mihaela Vosganian la percuție, Irinel Anghel – pian, acordeon și jucării sonore, Sorin Romanescu la chitară, Andrei Marcovici la baterie și muzicianul la 1000 de... instrumente Andrei Kivu. Au evoluat pe estrada interesant amenajată, Șerban Pavlov în rolul Povestitorului cu o rostire clară și nuanțată, talentata Antoneta Cojocaru, debordînd de plăcerea de a juca, a rostit versuri și a dansat rolurile „Frumoasa din poveste“, „Fata de măritat“, „Iulia și Domnișoara Hasdeu“ ș.a., înconjurați de balerinele și actorii Liliana Iorgulescu, Andreea Duță, Relu Poalelungi, Alin Olteanu, care au dat replici verbale și toți au dansat, au cîntat și s-au rostogolit! Remarcabil șlagărul „Iubesc România poveștilor albastre“. Scenografia și imaginile au fost realizate cu artă de Mihai Păcurar și Mihai Sibianu. Un spectacol „tare“ valoros artistic, realizat cu sprijinul

Rotary Internațional, care a fost prezentat în 10 reprezentații la Sibiu, Capitala culturală europeană și acum în București.

O feerie care ar trebui să facă turul României, „în orașe și sate“ (!) pentru a ne trezi din letargia globalizării! ❖ Între 3 și 15 noiembrie 2007 la București s-a desfășurat în aproape toate sălile de teatru *Festivalul Național de Teatru*, ediția a XVII-a. Netipic, deschiderea neoficială a festivalului a avut loc în 2 noiembrie la Sibiu cu „Faust“ de Goethe, într-o versiune atipică – în rolul Mefisto o actriță... – realizată de Silviu Purcărete. Pe parcursul celor 13 zile au avut loc 90 de reprezentații teatrale, conferințe și ateliere de lucru, care au fost sintetizate în program în următoarele „module“: spectacole selecția oficială, participare internațională, dans, „fenomenul Teatrului Act“, spectacole invitate, recitaluri și „fenomenul Teatrului Masca“. Selectioner unic și director artistic la ultimile trei ediții a fost criticul de teatru Marina Constantinescu.

La Sala Amfiteatru a Teatrului Național „I. L. Caragiale“ București în ultima seară de festival Teatrul Masca a prezentat *Actorul după 20 de ani* cu Mihai Mălaimare și Mircea Tiberian. Despre ideea acestei reluări, Mihai Mălaimare, autorul și actorul, spune în caietul-program: „Actorul meu se întoarce după 20 de ani! E mai bătrîn, mai chel, mai gras. Mai înțelept? Nici vorbă!...“ «Actorul» a fost mim, clown, Charlot, a jucat pantomimă, momente comice și scheciuri, după Mirela Dinescu în regia Ancăi Dana Florea. Scenele de mimă și pantomimă ne-au amintit de mimul Marcel Marceau, care i-a fost profesor lui Mihai Mălaimare la Paris. Renumitul mim francez a dat un recital extraordinar în 1953 la fostul Studio al Teatrului Național (astăzi Teatrul Ion Creangă). Vă mai amintiți de postul festivalului?... «Actorul» a fost secondat și acompaniat de Mircea Tiberian, în rolul «Timberist» („Nu trageți în... pianist!“), un partener autentic, care a folosit în acest recital genuri muzicale foarte variate: de la muzica clasică la improvizație sau momente de jazz timpuriu. E un spectacol complex și din punct de vedere muzical...“ notează pianistul. Aplauze frenetice la final pentru cuplul Mihai Mălaimare și Mircea Tiberian. Din 23 noiembrie a.c. «Actorul» este noua premieră a Teatrului Masca.

Eugen TODEA

ARARAT

**Bilunar al
Uniunii Armenilor din România**
www.araratonline.com

Redactor șef : Mihai STEPAN-CAZAZIAN
Redactori : Eduard ANTONIAN, Vartan MARTAIAN
Fabian ANTON

Fotoreporter : Mihai GHEORGHIU
Colaboratori : Carmen DROPOL (Constanța)
Correspondenți din străinătate :

Edvard JEAMGOCIAN (New York), Haig CHIBARIAN (Los Angeles), Anton Lanis ȘAHAZIZIAN (Toronto), Giuseppe MUNARINI (Padova)

Difuzare : Drtad BARTUMIAN
Tehnoredactare : Mihai HĂȚULESCU
Pagină web : Constantin DEOCLEȚIAN (Kean Media srl)
e-mail : zlar.ararat@gmail.com

ADRESA REDACȚIEI: Str. Armenească 13, București – 2
Tel. / Fax: 314.67.83

Tiparul executat la ARARAT s.r.l. ; I.S.S.N. 1220-9678

Potrivit art. 206 Cod penal, responsabilitatea juridică pentru conținutul articolului aparține autorului. În cazul unor agenții de presă și personalități citate, responsabilitatea juridică le revine acestora.

Redacția nu împărtășește în mod obligatoriu punctele de vedere exprimate în articolele semnate de colaboratori.

Genocidul Armean

MILIOANE DE TURCI REFUZĂ
PROPAGANDA NEGAȚIONISTĂ

(continuare din pagina 1)

sau va înrăutăți opinia lor despre Statele Unite, 73% dintre turci au declarat că o asemenea acțiune ar înrăutăți opinia lor despre SUA. Ceea ce nu este deloc surprinzător, întrucât un recent sondaj *Pew Research Center* a arătat că 91% dintre turci resimt deja o aversiune față de Statele Unite. Cu toate acestea ceea ce reprezintă un lucru șocant este că 4,5% dintre cei chestionați, ceea ce echivalează cu puțin peste 3 milioane de turci, au spus că adoptarea rezoluției genocidului armean în Congresul american ar îmbunătăți opinia lor despre Statele Unite! În plus, 22%, adică 15 milioane de Turci, au spus că adoptarea rezoluției în Congres nu le-ar afecta opinia despre SUA, nu știu sau nu au răspuns. Întrebați dacă Turcia ar trebui să refuze ajutorul dat SUA în efortul de război în Irak în cazul adoptării rezoluției armenesti în Congresul american, 83% dintre cei chestionați se opun oricărei cooperări cu Statele Unite, în timp ce 8,5%, adică aproape 6 milioane de turci, ar susține în continuare SUA în Irak.

Răspunzând unei alte întrebări, 78% au spus că ar fi în favoarea unei acțiuni împotriva SUA în cazul adoptării rezoluției genocidului armean (boicotarea produselor americane, manifestații contra SUA, votarea candidaților care se opun războiului din Irak). Totuși, 11%, adică echivalentul a 7,5% milioane de turci, au spus că nu ar întreprinde acțiuni împotriva SUA dacă rezoluția ar fi adoptată, iar 11% nu au răspuns sau nu au avut nici o părere.

Un alt răspuns șocant a fost dat la întrebarea „De ce ar vota Congresul american adoptarea rezoluției privind genocidul armean?": 42% au spus că din

cauza sentimentelor antimusulmane în Statele Unite, 31% din cauza politicii naționale americane și 12%, adică echivalentul a 8,5 milioane de turci, din cauză că „genocidul armean ar fi un fapt istoric dovedit“!

Rezultatele acestui sondaj nu sînt surprinzătoare. Marea majoritate a opiniei publice turcești, după ce timp de peste 90 de ani, a fost alimentată constant cu minciuni privind genocidul armean de către conducătorii săi, au în mod firesc tendința să nu creadă că acte de o asemenea barbarie au fost comise de strămoșii săi. Cu toate acestea, adevărata noutate dezvăluită de acest sondaj este că, în ciuda anilor de spălare a creierului, milioane de turci nu numai că refuză să creadă propaganda negaționistă a guvernului lor, dar au și curajul, asumîndu-și riscuri personale, să recunoască public, intervievați față în față, că genocidul armean este un fapt, iar Congresul american ar trebui să adopte rezoluția genocidului.

Îndelungatele eforturi pe care armenii le-au depus pentru recunoașterea internațională a genocidului armean se pare că își arată roadele nu numai în lume, dar chiar și în Turcia, cu toate că legile draconice din această țară interzic orice referire la această crimă. Buletinele informative despre aceste eforturi, alimentate de intensele măsuri negaționiste ale guvernului turc, au creat o importanță cantitativă de informații despre genocidul armean și, pentru prima dată, informațiile sînt pe cale să ajungă la un vast segment al populației turce. Sondajul evocat aici arată că presiunea externă îi obligă încetul cu încetul pe turci să se confrunte cu aceste capitole negre din trecutul lor.

Harut SASSOUNIAN
The California Courier

Consiliul Municipal din Plovdiv recunoaște Genocidul

După cum anunță săptămînalul „VAHAN“, ce apare în Bulgaria, Consiliul Municipal din Plovdiv (Bulgaria) a adoptat recent o hotărîre prin care recunoaște Genocidul săvîrșit împotriva armenilor între 1915-1923. 38 de familii armenesti din Plovdiv au depus o activitate susținută pentru a se ajunge la acest rezultat. Săptămînalul menționează în special familiile Bzdikian, Duduian, Stepanian, Kramian, Derkalestian, Arsenian, Ceaușian, Uzunian, Cialikian, Costanian, Hovaghimian, Emerzian, Kiurkian, Tavitian, Tahmizian, Arahamian, Micaelian, Tateosian, Tahmuzian, Nicoghosian, Satlian, Hacikian, Berberian, precum și Strasmir Docikov, Dimitar Kostov, Radko Bagdasarov,

Bojidar Zdravkov, Anghel Petrov, Antoaneta Topalova, și alții.

Consulatul turc a protestat împotriva rezoluției Consiliului Municipal din Plovdiv, relatează aceeași sursă.

Reamintim cititorilor că orașul Plovdiv este sediul unui important târg internațional de mostre care se ține anual și este vizitat de firme și delegați din numeroase țări. Astfel acest oraș internațional, prin adoptarea rezoluției privitoare la Genocidul Armenilor, are ocazia să facă cunoscută, unui larg cerc de persoane, chestiunea armeană. Sîntem siguri că armenii din Plovdiv nu vor rata șansa de a se face auziți cu prilejul diferitelor expoziții internaționale ce au loc acolo.

Din această știre putem trage

și o concluzie, oarecum colaterală. În primul rînd că, în Bulgaria, există armeni cu A mare care nu și-au pierdut identitatea. De menționat că hotărîrea primăriei din Plovdiv a venit cu 10 zile înaintea gestului Comisiei Camerei Reprezentanților din SUA, în ciuda faptului că Parlamentul Bulgar nu a întrunit majoritatea pentru a vota o rezoluție similară. O dovadă de atitudine democrată, lipsită de fobii maladiv-medievale.

A. SAHAG

PS: Între timp la București, la intersecția bulevardului Ștefan cel Mare cu Calea Dorobanți, a mai fost dezvelită o statuie a unui ambasador turc în România. No Comment!

Timbrele Republicii Armenia
pe primul loc în Europa

În competiția timbrelor 2007 EUROPA, pe primul loc s-a situat operatorul poștal HAYPOST din Armenia. Timbrele prezentate trebuie să fie speciale și se emit de administrațiile postelor europene, sub egida *PostEurope*, avînd Europa ca temă centrală.

Acest eveniment anual, care premiază cea mai bună grafică de timbre, are loc cu prilejul Adunării Plenare a *PostEurope*. Prima competiție a avut loc în 2002 cîștigătoare fiind Malta. În anii următori (2003-2006) au fost premiați operatorii poștali din Monaco, Groenlanda, Islanda și Ucraina.

Pentru a sărbători centenarul mișcării de cerce-

tășie, și a stimula interesul pentru timbre printre cercetași, s-a decis ca ediția din acest an să fie deschisă cercetașilor din lumea întreagă fiind invitați să voteze *on-line* pentru timbrele preferate.

De 9 mai, ziua Europei, competiția a fost lansată la Portoroz (Slovenia) fiind prezenți peste 50 de operatori poștali din Europa.

La Adunarea Plenară a *PostEurope*, care a avut loc la Viena (Austria) a fost desemnat drept cîștigător de către cercetașii din lumea întreagă timbrul emis de operatorul poștal din Armenia, HAYPOST.

Timbrul simbolizează pacea internațională generată de mișcarea de cercetășie și uniunea dintre armeni și culturile lumii a declarat Hans Boon, Directorul General al HayPost.

***

Arhiepiscopia Bisericii Arme din București mulțumește doamnei IRINA GHIULBENGHIAN pentru generoasa donație de 34.000 RON, sumă care v-a ajuta Biserica Armeană din București să treacă cu bine peste primele luni de iarnă.

Cu recunoștință și binecuvîntări,

Preot Paroh
Bogdan Paul EZRAS

Am ajuns și în noiembrie, o lună ternă, perimată de ploii, sufocată în presă de știri despre referendumuri și alegeri europarlamentare, prin care cu greu și-a mai făcut loc cîte o rază de soare. Presa geme de propuneri politicianiste, soluții, promisiuni, dar asta e presa și nu avem ce-i face. Consemnăm și noi ce credem că e mai important.

Debutăm în forță atrăgîndu-vă atenția că revista trimestrială de cultură și dialog interdisciplinar AGORA, care apare la Constanța a publicat în numărul 27 (din această toamnă), povestirea *Fata lui Tumas* a scriitorului Mîgîrdici Margosyan, directorul editurii Aras din Istanbul. Traducerea și prezentarea acestei micronuvele a fost realizată de către Madeleine Karacașian.

Ca să rămînem oarecum în același ton, am răsfoit cu plăcere ziarul **Evenimentul** (03.11), care într-un articol nostalgic intitulat *Moștenirea minorităților* povestește despre alogeni lași-ului de altădată. Sigur nu putea să lipsească cu o povestire la fel de exotică ca și existența sa, conaționalul nostru Zare Nazaryan, care printre altele povestește că armenii: “au găsit aici o populație primitoare cu care aveau foarte multe în comun, așa că au început să-și cumpere case și să deschidă prăvălii în care vindeau mirodenii, fructe exotice, cafea, aur, covoare sau obiecte bisericesti... Armenii erau bijutieri și ceasornicari apreciați, dar și țesători de covoare foarte căutați. Făceau cei mai buni pantofi și erau cizmari talentați. Zare Nazaryan își amintește că strămoșii săi erau tot cizmari.” Întru totul de acord, baron Nazaryan! Și bunicul a fost cizmar și astăzi tot cu pîngelele rupte umblu! Știți cum e cu proverbele, dar asta este o altă poveste!

O altă știre care cel puțin pe mine m-a deranjat. Istoria stă în felul următor: luna trecută vreo trei sportivi boxeuri români au participat la Mondialul din SUA cu gîndul de a cuceri America prin talentele lor pugilistice. Din nefericire au cucerit-o prin alt talent și anume acela al cleptomaniei. Adicătelea băieții noștri, mai pe șleau au fost prinși la furat într-un supermarket, însușindu-și ceva echipament sportiv. Surprînși în flagrant au fost achitați, dar Federația i-a suspendat pe viață din competițiile sportive. Campionii s-au scuzat elegant în cotidianul **Libertatea** ((11.11): “... ce produse erau? Cu totul valorau cam 100\$. Cum au aflat cei de la Federația Mondială de Box? Cei de la magazin au dat telefon celor de la Federația Mondială și au spus că trei români au fost arestați de poliție. Cei de la AIBA cînd au auzit au dictat direct suspendarea! Niște armeni au fugit în SUA în timpul Campionatului și de aici decizia acesta drastică a Federației de a ne suspenda. Iar de acolo s-a inventat în România știrea că am fost arestați...” Serios, i-auzi, nu mai au loc românii nici în lumea nouă să mai fure din cauza bieților armeni! Dar mai stați acasă, măi băieți, poate mai vor și alte popoare să se afirme în acest domeniu! Sincer, chiar meritau o corecție în stilul sportului pe care îl practică!

Hai că am trăit să o văd și pe asta! Într-un mirobolant articol semnat de Liliana Nenciu din “celebrul” cotidian **Evenimentul** (12.11), palidă copie a ziarului *Libertatea* și un fel de nepot vitreg bastard al tabloidului *The Sun* (asta ca să fim eleganți) dezvăluie cititorilor o știre terifiantă (ei, nici chiar ca aceea cu Elodia!). Dar cred că ar trebui să cităm în întregime: “*Inima făcătoare de minuni. Miracol. Armenii se roagă pentru sănătate în fața moaștelor unui fost preot, convinși că vor fi vindecați.* Armenii din toată țara se pot ruga, de acum încolo, la inima preotului, profesorului și istoricului Avedik Lukacs, regăsită de curînd, după ce a fost ascunsă într-un zid (*sic!n.n.*) al Mănăstirii Dumbrăveni (*iarăși sic!*), din județul Sibiu. Acesta a trecut în lumea celor drepti în urmă cu aproape o sută de ani și a lăsat scris în testament că inima să-i fie așezată într-un loc special din altar și încuiată cu cheia. Cutia cu inima păstrată, în mod misterios, în stare aproape perfectă, a fost găsită din întîmplare de o echipă care studiază armenologia. Potrivit testamentului preotului Lukacs, acesta și-a dorit ca inima să-i rămîna pentru totdeauna în biserică, iar trupul să-i fie îngropat în cimitirul armean din Dumbrăveni. Ultima dorință a preotului a fost îndeplinită, în urmă cu cîteva zile, printr-o ceremonie religioasă, oficiată la Catedrala Armenească din Dumbrăveni. În prezent, inima este păzită de reprezentanții comunității armenice din țară, care spun că organul are proprietăți miraculoase, din moment ce s-a păstrat atît de bine de-a lungul unui secol. Imaginile din timpul ceremoniei vor constitui baza unei expoziții speciale care va avea loc la Sibiu, la începutul anului viitor. Avedik Lukacs s-a născut în 1847, în Dumbrăveni, și s-a stins din viață la 1909.”

Incredibilă știrea cu atît mai mult cu cît cei care nu știu, (români, armeni și nu numai) cine a fost Avedik Lukacs pot face confuzii grave sau chiar hilare considerînd că noi, armenii (mă refer la cei catolici) venerăm moaște neconfirmate. Dar nu poți avea pretenții de la profani, cu atît mai mult de la pseudo-jurnaliști, care în goană de senzațional inventează tot felul de conspirații, legende și utopii religioase. Păcat că Dan Brown nu știa de această poveste, că mai scria un roman tematic! Dar poate așa Dumbrăveniul va deveni o noua Mecca! Ridicol, absurd și încă o dată se dovedește că într-un anumit segment al presei ignoranța este CRASĂ!

Știri ar mai fi de adăugat, mai mult sau mai puțin importante, dar poate că luna viitoare vom trece în revistă cele mai “relevante și imprevizibile” știri ale anului ce se va sfîrși.

Pînă atunci fiți cu ochii pe presă!

Eduard ANTONIAN

Temele unui european originar din România

Dr. Edward Kanterian ne vizitează țara. România. Este țara mea. Nu mai sunt sigur că este și țara lui, chiar dacă are rădăcini românești și armeano-române. Născut în țara lui *Cum e cu puțință ceva nou*, trăit și educat temeinic în Germania lui *Sein und Zeit*, cu activitate profesional-academică de peste opt ani în Regatul Unit al Marii Britanii, Scoției și Irlandei de Nord, la *Trinity College*, Oxford, face parte dintr-o anume elită intelectuală internațională. Acesta se mișcă lejer în lumea ideilor ce frământă și animă contemporaneitatea, emite judecăți de valoare sau chiar oferă expertiză ideologico-politică la cel mai înalt nivel. Rolul „umanistilor“ nu este mai puțin important decât al tehnocraților, chiar dacă importanța ce li se dă diferă de la țară la țară și de la un continent la altul.

Nu de mult Alina Mungiu avansa ideea că doar la acest nivel înalt putem vorbi cu adevărat de intelectuali. În conivență cu marile universități sau cu guvernele unor state importante. Restul ar fi orgolii, ambiții și deșertăciune. Chiar și simplificând lucrurile, este contrazisă, deja cu 50 de ani în urmă, ferm și multiargumentat, de nu mai puțin faimosul Raymond Aron, o voce notorie nu doar în Franța contemporană lui, ci și o vie prezentă în dezbaterile-frământările-convulsiiile lumii intelectuale de astăzi. *Opiul intelectualilor* a apărut recent și la București și îl interesează în mod special doar pe Vladimir Tismăneanu, care, oricum, era cîștigat dinainte de personalitatea acestui discret combatant al Dreptății și Adevărului ideilor. Un vajnic apărător al valorilor și virtuților drepte, moderate sau conservatoare, în luptele crîncene cu ideologia stîngii, stalinist-leniniste sau doar marxizante.

Amintim de acest detaliu pentru că am recitat volumul lui Aron - care cu siguranță nu va face purici la București - taman acum, în zilele în care Edward Kanterian a fost prezent printre noi ca să conferențeze despre Sebastian și Friedländer și să participe la o dezbatere despre „Etica politicului“. Incitante teme, interesante momente de confruntări ideatice, pe fondul - nu avem cum să nu menționăm și alte detalii contextuale ale vizitei lui Kanterian, prieten de familie - evenimentelor consumate în Italia și România vizînd statutul unor imigranți, imaginea unei țări și destinul frînt al unei femei ucise dintr-un joc al hazardului. Nimic nu este întîmplător pe lumea asta, începem să credem din ce în ce mai tare în predestinare și în rolul destinului căruia nu i te poți opune. Nimic nou pe lumea asta.

Cu ce se ocupă un armean originar din România? Cît de armean mai este un intelectual care poate gîndi și scrie direct în trei limbi, ce grad de „românitate“ mai poate prezenta un intelectual care trăiește și activează în mai multe țări, în ce măsură poate fi afectat/atins de diferite teme, unele direct legate de obsesiile lui, altele mai puțin, astfel ca să putem spune că el mai este armean, român, german, britanic sau European prin jocurile sorților? Multe întrebări ce nu pot primi decât răspunsuri parțiale.

Implicarea intelectualilor, trădarea intelectualilor, neimplicarea lor și mai ce și mai cum să judecăm pe alții cînd nu prea reușim să ne judecăm pe noi înșine. Mihail Sebastian, unul dintre subiectele cercetărilor lui Edward Kanterian din ultimii ani, ca și Holocaustul sau Genocidul Armean, a trăit doar în România. Cu relative foarte scurte călătorii de studii sau excursii pariziano-franceze, cu mult mai multe pasaje de voiaj în lumea muzicii. A fost Sebastian un „european“ în sensul larg de astăzi? Cu siguranță. Nu suntem în măsură să evaluăm gradul de „iudaitate“ și atașamentul lui față de propriul său grup etnic, mai ales într-un moment istoric cînd istoria și ideologiile ieșeau din matcă și făceau milioane de victime. Sebastian, evreu 100%, a trăit profund românește 100% și se dovedește european 100%. Formula cu procentele îi aparține lui Charles Aznavour: 100% francez, 100% armean. Sebastian a fost atașat de valorile și cultura mediului în care i-a fost dat să evolueze. Putea să fie și altfel, desigur, luăm însă în considerație ce i-a fost dat lui. Fără scenarii posibile și ipoteze de lucru fumegoase.

A părăsit lumea ghetoului identitar și s-a plasat în lumea valorilor românești, europene. A plătit pentru asta. Ca și Nicolae Steinhardt, căruia nu i se iartă de către coreligionari abandonul iudaismului în favoarea unui ortodoxism asumat, chiar cu feroare militantă pe alocuri. Ce vrem să relevăm, plecînd de la cîteva idei avansate de Edward Kanterian în conferință ținută la ICR, cumva prost plasată la concurență cu aniversarea celor trei ani de apariție a *Ideilor în dialog*: că datul nostru originar are și nu are relevanță în asumarea identității intelectuale. Naționale, internaționale sau individuale. Trădarea sau angajamentul intelectualilor nu sunt chiar indiferente vieții publice, marile dezbateri au loc - și e bine așa - ca să trezească interesul „maselor“ - în termenii unui mare gînditor și eseist atașat „multimii vide“ numite „popor“, despre Ortega y Gasset este vorba - și să mobilizeze energiile unei națiuni. Sau ale mai multora. Sau ale indivizilor. Eu, tu, el, ea. Noi. Voi. Ei. Cine? Ideile generale și cultura generală alimentînd diferite paliere ale dezvoltării spiritului. Dacă spirit nu e, nimic nu ar putea fi. Mai bine. Mai bun. Mai frumos. Chiar și cu oamenii. Nu rezonăm poate întru totul cu unele analize și observații ale lui Edward Kanterian, dar nu putem să nu remarcăm efortul de a fi atent la detalii și nuanțe, la relevanța documentelor și a bibliotecii asumate.

Ar merita - de ce nu? - o eventuală dezbatere despre destinul celor plecați din România și al celor rămași în România. Și modul cum se reflectă acest lucru în gimnastica ideilor și abordarea unor subiecte. Istorice sau politice, ideologice sau literare. Contează unde trăim, contează de multe ori lîngă cine trăim, chiar și la cine ne raportăm sau cu cine polemizăm. Facem aceste vagi considerații plecînd de la premisa că istoria încă nu s-a sfîrșit, iar o lume întreagă își schimbă, dacă nu și conținutul, forma în orice caz. Temele românești ar trebui să rezoneze cu cele europene, cele strict europene cu cele universale. Nu întotdeauna se întîmplă așa. Dar cum? Aici ar trebui să avansăm alte interogații.

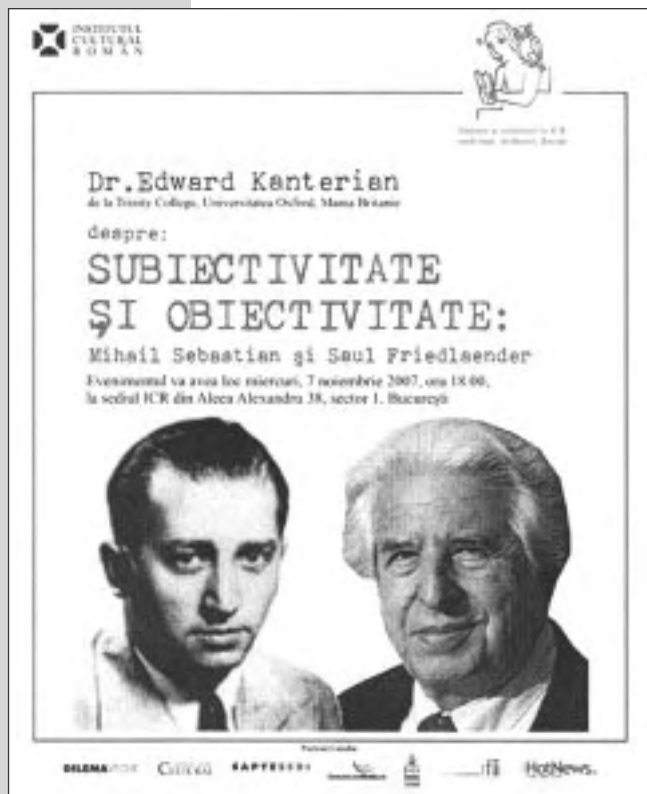
Bedros HORASANGIAN

Adevărul trebuie cunoscut.

Pentru că nu sînteți cunoscut cititorilor revistei Ararat aș dori să începem cu cîteva date biografice, poate ceva mai nuanțate decît un simplu CV care poate fi găsit și pe internet.

M-am născut la București în 1969. Mama este de origine română și germană, tatăl este armean. Tatăl lui a venit din Istanbul și mama lui din Sivas, în Anatolia, amîndoi plecați înainte de genocid. Restul familiei lor, rămas în Turcia, nu a supraviețuit. Pînă la venirea dictaturii comuniste ei erau înstăriți, posedau clădiri cu apartamente și magazine de cafea în centrul capitalei. Am făcut clasele primare la școli în București, de exemplu la *Sf. Iosif*, și un an la Tîrgu-Jiu. La București mergeam cu familia duminica la Biserica Armeană, care a rămas astfel pentru mine un simbol al copilăriei. Din păcate însă nu am învățat armeană foarte bine, ceea ce doresc de mult să recuperez. Nu pot să spun că personal, copil fiind, am suferit sub comunism, însă eram conștient, din ce

Frege, Quine, Wittgenstein etc., pentru că acolo există un centru pe tema aceasta. Tot acolo mi-am și scris, în 1997, teza de licență despre teoria semnificației în Frege și Husserl. Însă nu m-a interesa numai filozofia - cu un an înainte publicasem traducerea germană a *Indiei* lui Eliade la o editură mînceneză. Din 1991 începusem să vizitez România în fiecare an, îndrăgostit mai ales de cultură și literatura noastră. Des-coperisem autori ca Eliade și Noica, și cumpăram orice apariție a lor. Foarte devreme mi-a venit ideea să fac această literatură fascinantă cunoscută și în Germania. Am tradus pe cont propriu o grămadă de eseuri din Eliade, chiar două cărți, *Solilocvii*, și *Mathesis* a lui Noica, și am contactat cca. 50 de edituri, însă nici una nu s-a interesat, decît cînd am propus *India* lui Eliade. În 1998 am tradus încă o carte a lui Eliade, *Patanjali și Yoga*. În 1996 am citit și *Jurnalul* lui Sebastian și viața lui tragică m-a atins așa de mult, că am căutat imediat o editură germană, însă de abia în 2003 am convins una, prestigiosul *Claassen Verlag* din Berlin. *Jurnalul* a fost un mare succes de critică în Germania și a primit în 2006 unul din cele mai prestigioase premii de literatură germane, Premiul *Fraților Scholl* (doi tineri studenți mîncenezi care au făcut propagandă împotriva lui Hitler în timpul războiului și care au fost prinși de Gestapo și executați la ghilotină). După teza de licență am plecat la Oxford ca Visiting Student, la St John's College, unde se aflau cei mai mari specialiști în filozofia lui Wittgenstein, Gordon Baker și Peter Hacker. Am trăit Oxfordul ca un centru intelectual extraordinar, unde puteai să ai discuții despre cele mai diverse subiecte cu cei mai talentați studenți și docenți, învățînd mai mult și mai repede decît la o universitate germană. Așa că m-am decis să-mi fac doctoratul acolo cu Baker despre o temă din filozofia limbajului (*Teoria referinței*), fără să-mi dau seama că asta va însemna o a doua emigrare a mea. În 1999-2000 a intervenit o stagiune la New York, unde am lucrat pentru o firmă de pe Wall Street - ne aflam în plină revoluție Internet, și experiența mea editorială și jurnalistică m-a ajutat să găsesc o slujbă bună în această industrie. Însă m-am întors în 2001 la Oxford, nefiind personal satisfăcut de lumea afacerilor și a firmelor, chiar dacă am plecat din New York cu o mare admirație pentru America și spiritul ei întreprinzător și inovator. În 2002 Baker a murit neașteptat, după care am lucrat cu Stephen Williams și Timothy Williamson, doi reprezentanți ai generației mai noi de filozofi în Oxford, bine instruiți în logică formală. Williamson este de fapt, la ora actuală, marele star al Oxfordului. Am terminat doctoratul în 2005, însă a fost un drum lung, deoarece am fost preocupat cu diferite alte activități, de exemplu cu prima mea slujbă, lector full-time la Universitatea din Reading în 2004-2005, cu traducerea *Jurnalului* lui Sebastian, cu scrierea unei cărți despre filozofia analitică pentru o editură germană (2004) și cu diverse articole despre literatura română și crimele comunismului publicate într-un ziar elvețian, *Neue Zürcher Zeitung*. Mediul academic anglo-saxon nu prea tolerează o activitate diversă de acest fel, care poate în Est este considerată „intelectuală“, dar acolo mai degrabă neserioasă. Oricum, în 2005 am reușit să primesc prima mea slujbă la un colegiu din Oxford, *St. Catherine's College*, și din 2006 sînt la colegiile *Trinity* și *Jesus*, unde predau logica, epistemologie, metafizică, filozofia minții, limbajului, și istoria filozofiei de la Descartes înapoi. La ora actuală lucrez la diferite articole de specialitate care să-mi asigure un post permanent în viitor.

se vorbea în familie, că nu eram liberi. Am părăsit România cu familia în 1981 și ne-am mutat la München, unde se afla deja mătușa mea armeană. Nu știam germană, însă am intrat imediat într-un liceu german, unde am învățat-o destul de repede. Am terminat bacalaureatul în 1989, subiectele principale fiind matematica și fizica, cu o notă destul de bună, însă nu maximă, deoarece în ultimii doi ani de liceu descoperisem poezia și literatura, și visam să devin scriitor... După aceea am făcut serviciul civil, în loc de armată, într-un spital din München. Eram de stînga, pacifist, ca mai toți prietenii mei inteligenți, și doream să îmbunătățesc omenirea prin umanism. De aceea mă gîndeam să studiez medicina. Însă în biblioteca spitalului am descoperit o carte despre istoria filozofiei, a lui Ernst von Aster, și pe urmă încă una despre filozofia contemporană a tomistului Bochenski, și am fost „convertit“. Am început să studiez filozofia, istoria și sociologia la Universitatea din Bremen, care era cunoscută ca una cu o tradiție puternică de stînga, chiar marxistă. Însă eu am studiat filozofia antică, medievală și marii gînditori germani acolo, Kant, Hegel, Husserl, Heidegger, nu pe Marx, care nu m-a atras. În 1994 am devenit bursierul unei fundații de elită de studenți germani, „Studienstiftung des Deutschen Volkes“, care mi-a deschis multe căi și posibilități. În 1995 m-am mutat la Leipzig să studiez filozofia analitică,

Da, mă preocupă genocidul nostru!

Profesional, dacă putem spune așa, care sînt cele mai importante realizări?

Avînd terminat doctoratul abia acum doi ani, nu pot să spun că am o „operă”. Doctoratul însăși este pentru mine o realizare, fiindcă la Oxford trebuie să treci prin trei examene severe pînă să-l obții. Sînt și autorul a două cărți, cea despre filozofia analitică, în care discut toată tradiția de la Gotlob Frege pînă la Noam Chomsky, și una publicată la o editură londoneză, anul acesta, despre Wittgenstein, care este dedicată în egale părți filozofului și intelectualului Wittgenstein (și pe intelectual îl și critic uneori, bunăoară pentru fascinația sa pentru Uniunea Sovietică în anii treizeci, adică în toilul prigonirilor staliniste!). În plus, am editat cu doi colegi pentru editura *Blackwells*, o editură engleză de mare tradiție, o carte cu articole scrise de diverși specialiști despre diferite aspecte ale filozofiei lui Wittgenstein, ceea ce a fost muncă grea de 4 ani. Cu adevărat mîndru sînt poate însă numai de editarea Jurnalului lui Sebastian, pentru că această carte, chiar dacă nu are nimic de-aface cu cariera profesională, este o contribuție la memoria unui om de mare valoare, la memoria unei atrocități epocale, și prin aceasta, *ex negativo*, la moralitate. Așa cum am amintit deja l-am tradus și pe Eliade, mai ales capodopera sa *India* (1996), o traducere la care țin și astăzi, pentru că ea a fost, mai ales din punct de vedere stilistic, o adevărată încercare literară.

De pe site-ul dvs am văzut că sînteți interesat de studiul Genocidului, Holocaustului și Gulagului. Cu alte cuvinte marile drame ale secolului XX. Genocidul armean se găsește în preocupările dvs?

Da, bineînțeles, încă și cum. Urmăresc orice știre despre el, de exemplu inițiativa lui Nancy Pelosi, purtătoarea de cuvînt a Camerei Reprezentanților a Senatului american, de a recunoaște oficial genocidul. Din păcate se pare că în ultimul timp suportul pentru acest vot a scăzut, mai ales din cauza presiunii Turciei. Însă chiar și fără votul oficial demersul lui Pelosi este foarte important, pentru că a adus subiectul în discuție la cel mai înalt nivel. Adevărul trebuie cunoscut. Da, mă preocupă genocidul nostru, citesc mult despre el, urmăresc cele mai recente publicații, și am început să-mi fac o bibliotecă pe subiect, cu articole și cărți. De fapt am fost preocupat de subiect de mic, fiind educat acasă despre el, tatăl povestindu-mi despre crimele atroce săvîrșite în numele unei purificări naționaliste demente (sublimate în termenul „panturanism”). De fapt preocuparea mea cu Holocaustul și Gulagul poate nici nu ar fi existat fără această sensibilizare primordială. Însă nu am scris despre genocid încă, este cel mai emoțional subiect pentru mine. Am nevoie de un context obiectiv. Intenționez însă să scriu un studiu despre epistemologia și moralitatea memoriei și negării oricărei crime împotriva umanității, și aici genocidul nostru o să joace un rol important.

Pentru dvs ce loc ocupă literatura? În raport cu filozofia și celelalte domenii spre care sînteți aplecat.

Unul foarte înalt. Filozofia are de-aface cu clarificarea apriori a conceptelor de bază prin care înțelegem și cunoaște lumea. Literatura nu are acest

rol. De fapt nu știu dacă are un rol. Ea atinge, ne aprofundează. Pe mine mai ales poezia, mai ales poezia română. Ca să vă dau un exemplu: cînd am fost în București de curînd am găsit la o librărie o ediție superbă integrală a operei poetice a lui Eminescu, plus una tot integrală a lui Bacovia. Se află de atunci lingă patul meu, le citesc foarte des. De fapt numai poezia română și cea germană mă interesează, fiind limbile pe care le cunosc cel mai bine. Poezia într-o limbă străină nu mă atinge, nu îmi „sună”. Trebuie să fie în limba în care mă mișc și gîndesc intuitiv, și la mine acestea sînt limba lui Eminescu și cea a lui

Hölderlin (sînt sigur că afinitățile între cei doi au fost remarcate de specialiști). Iubirea pentru poezie mi-a fost transmisă încă din România, unde tradiția cultivării prin literatură nu a fost distrusă nici măcar de comunism. Pe acest fundal am descoperit în liceul german pe Hölderlin, Ștefan George, Georg Trakl și Rilke, care au rămas poezii preferați, împreună cu Eminescu, Blaga și Bacovia. Sonetele lui Shakespeare sînt singura excepție non-română, non-germană. Este a listă aproape închisă. Există o greutate a adoptării unui nou poet în canonul personal, și eu sînt foarte „conservativ” în această privință.

Aveți o întrebare fundamentală la care nu ați găsit încă răspuns?

Foarte multe. O întrebare la care mă gîndesc mult zilele acestea este cea a răului, nu însă în sensul tradițional, al teodiceei. Întrebarea mea este: putem explica răul, de exemplu răul în istorie? Ce ar putea însemna o explicație a lui? De exemplu, se spunem că dorim să explicăm omorîrea prin înecare a celor 700 de copii armeni luați din orfelinatul german în vilaietul Kharput, Anatolia de Est, în vara lui 1915. Ce ar putea însemna o asemenea explicație? Ar fi îndeajuns să descriem operația în detaliu? Dar descrierea unui eveniment nu este nici măcar în științele naturale o

Interviu cu Dr. EDWARD KANTERIAN Conferențiar la Trinity College și Jesus College la Universitatea Oxford

Scepticismul radical

Merită să remarcăm faptul că deși Hilberg ar plasa *Jurnalul* lui Sebastian mai presus decît alte tipuri de documente, deoarece aproximează idealul mărturiei directe, al informației la care autorul jurnalului este martor și care este astfel prezentă în chiar actul scrierii, un comentator încă și mai

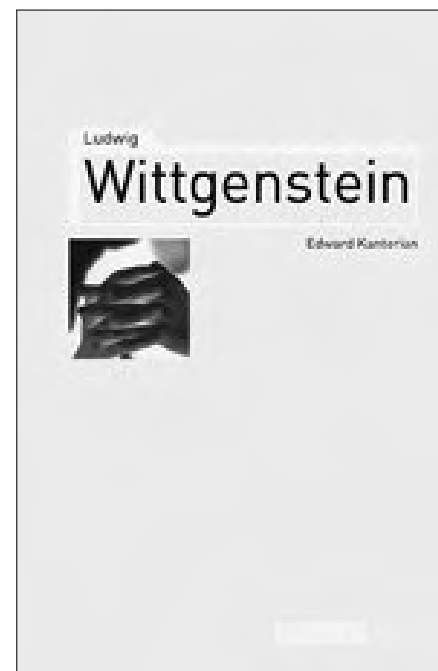
sceptic ar putea arăta că însăși această ancorare în prezentul fiecărui eveniment reprezintă cea mai mare limitare a unui jurnal, întrucît prezentul este în întregime tranzitoriu și, astfel, într-un sens important, relativ. Dacă adăugăm la asta faptul că autorul jurnalului, ca ființă umană, are întotdeauna un punct de vedere subiectiv, datorită personalității sale, opțiunilor lui, convingerilor sale politice sau apartenenței etnice, vom obține o formă destul de radicală de scepticism, conform căreia nu trebuie să privim nimic din ce este scris într-un jurnal ca pe o expresie a mărturiei directe și a unui înalt grad de obiectivitate, ci tocmai dimpotrivă: ca pe un punct de vedere în mod necesar subiectiv și, astfel, cît se poate de limitat, care trebuie privit cu multă precauție și suspiciune.

Argumente de acest tip au fost avansate cu privire la jurnalul lui Sebastian de către cîțiva comentatori români, printre care Dan C. Mihăilescu și Monica Lovinescu. Menționez aici că nu sînt interesat să discut astfel de comentarii de dragul lor. Sînt interesat doar de acele aspecte ale acestor comentarii care exemplifică tendințele către tipul de scepticism menționat mai sus, tendințe care, odată sistematizate, transcend obiectivul lor relativ îngust și conduc la afirmații sceptice radicale cu caracter general. (...)

Două teze relativiste apar în acest argument. Prima se referă la subiectul explicit din pasajele lui Sebastian, și anume la implicarea lui Eliade în mișcarea fascistă, pe care Mihăilescu o descrie ca pe o eroare de tinerete și ca pe o „ploaie trecătoare”. Nu vreau să discut aici această parte a argumentului, pe care o consider greșită. Mă interesează mai mult dovada pe care Mihăilescu o aduce în favoarea caracterului relativ al implicării lui Eliade în mișcarea fascistă: aceea că jurnalul lui Sebastian este, ca document, relativ și subiectiv, într-un anumit sens.

Cea de a doua teză relativistă privește chiar subiectul nostru – statutul epistemic al jurnalelor victimelor. Pentru că dacă mărturia lui Sebastian cu privire la fascismul lui Eliade este una relativă, nu avem nici un motiv să presupunem că ea este mai puțin relativă cînd avem de-a face cu alte subiecte și evenimente descrise în jurnal, dat fiind că Mihăilescu însuși a dat o lege de interpretare, un principiu interpretativ general întemeiat pe natura jurnalelor. Desigur, Mihăilescu nu aplică acest principiu la întregul jurnal al lui Sebastian, ci doar la pasajele care îl privesc pe Eliade. Dar asta este, în cel mai bun caz, auto-contradictoriu, iar în cel mai rău – o aplicare selectivă a unui principiu interpretativ general. Să ne reamintim formularea sa: „Totul, absolut totul dintr-o operă memorialistică trebuie luat cu precauție [...]”. Fie ceva este în neregulă cu principii lui Mihăilescu al interpretării, fie acest argument îi oferă scepticului mijloace pentru a putea afirma nu doar caracterul relativ al jurnalului lui Sebastian, ci și caracterul relativ al oricărei mărturii directe cu privire la Holocaust. Miza, aici, nu este doar una hermeneutică sau interpretativă. În realitate, avem de-a face cu o chestiune epistemologică, una care privește justificarea unui tip important de sursă de cunoaștere a trecutului. [...]

Fragment din conferința susținută la ICR de Edward Kanterian.

formă de explicație. Gîndiți-vă la o supernovă; nici un astronom nu ar accepta descrierea acesteia ca o explicație, de ce ea s-a întîmplat. Și în cazul unui eveniment istoric avem nevoie de un răspuns la întrebarea „De ce?” care să nu fie o pură descriere a evenimentului. Atunci nu ar ajunge o descriere a faptelor anterioare evenimentului? Dar aceasta nu ar explica de ce înecarea copiilor a fost un rău particular, nici ce este răul în general, ci ar explica, cum o și fac istoricii, cum s-a ajuns la un anumit eveniment, fapt etc. Dacă am adopta această descriere ca o explicație a răului, atunci o simplă istorie a Turciei de la origini pînă în 1915 ar fi de ajuns să „explice” atrocitatea din Kharput. Dar așa ori am nega răul atrocității (dacă presupunem că nu a existat o atrocitate asemănătoare în istoria Turciei – masacrele hamidiene din secolul XIX) ori am muta problema răului în trecutul Turciei, fără să-l explicăm. Dar nu am putea explica răul prin psihologie sau biologie, de exemplu prin a susține că Junii Turci erau indivizii răi pentru că ei au fost educați în răutate, sau pentru că creierul lor era format într-un anumit fel, diferit de cum este format creierul unui om bun? Însă aceste forme de explicație sînt din nou deficiente. Răutatea unei asemenea educații ar trebui din nou explicată. Iar explicația biologică, neurologică, care este foarte *en vogue* astăzi, este foarte greșită, pentru că ea nu explică răul, ci îl elimină. Vocabularul științific cu care se descrie creierul nu conține predicate normative ca „rău”, „bun”, „atrocitate” etc. Toate proprietățile creierului sînt pur biologice, chimice și fizice. Și această „explicație” ar mai elimina și problema responsabilității morale, pentru că nimeni nu este de vină pentru creierul pe care îl are... Problema explicației răului este una așa de grea, pentru că o explicație este de fapt o reducere a unui fenomen anume la un principiu general. Și principiul trebuie, în cazul nostru, să fie el însuși unul moral, nu istoric, psihologic sau biologic. Dar care principiu moral? Kant însăși a luptat cu o explicație a răului, dar nu a putut-o da, pentru că după el a fi moral înseamnă a fi rațional, adică a cade sub domeniul legii morale, și cine nu cade sub acest domeniu nu este rațional. Dar cine nu este moral, nu este rațional, adică nu este responsabil. Răufăcătorul nu ar fi responsabil... În pofida acestor probleme un lucru este clar și nu avem voie să-l pierdem din vedere: răul există și noi îl putem percepe și identifica. Oare este posibil ca răul să poată fi numai perceput, dar nu explicat, cum unii filozofi cred astăzi? Iată o întrebare la care nu am un răspuns satisfăcător.

Interviu realizat prin e-mail de

Mihai STEPAN-CAZAZIAN

După 10 ani de la apariția cărții în limba română: „Istoria armenilor din Transilvania, de la începuturi până în anul 1900” redactată și publicată de domnul Nicolae Gazdovits (Editura Ararat, București, 1996), autorul revine în fața publicului cititor cu aceeași temă, dar de această dată, în limba maghiară.

Cu toate că titlurile celor două cărți sînt similare – ne spune domnul Gazdovits – cititorul nu trebuie să înțeleagă că versiunea în limba maghiară este o simplă traducere a variantei românești. În urma observațiilor, propunerilor dar și unor critici pe care le-a primit, referitoare la conținutul lucrărilor publicate, autorul a considerat necesar să facă unele adăugiri sau corecții care se regăsesc în ediția maghiară. De asemenea, în ultimii zece ani Nicolae Gazdovits a citit multe alte lucrări care i-au permis să-și îmbogățească tematica volumului apărut în limba maghiară.

Lucrarea a fost tipărită la Editura *Kriterion* din Cluj în 2006, cu sprijinul material și moral al Ministerului Culturii și Cultelor prin Administrația Fondului Cultural Național precum și cu sprijinul Fundației *Comunitas* din România. Volumul conține 450 de pagini.

Cartea este prefăcută de către prof. dr. Demény Lajos, membru corespondent al Academiei de Științe Maghiare și doctor onorific al Universității de Științe din Szeged (Ungaria). În prefăcută dr. Demény Lajos scoate în evidență importanța conștiinței naționale a minorităților pentru ocuparea unui loc stabil în ansamblul naționalităților conlocuitoare, dînd ca exemplu pe armenii din România, care au o activitate deosebit de intensă în scopul păstrării ființei naționale, a culturii și religiei armenice.

Lucrarea este structurată în două părți:

În prima parte autorul prezintă cititorului informații generale, necesare pentru înțelegerea întregului fond tematic al cărții. Astfel, sînt trecute în revistă, succint, etapele formării poporului și statului armean, lupta sa, aproape permanentă, pentru supraviețuirea neamului, statului și a religiei, informațiile ajungînd pînă la războiul din Kharabagh. În cadrul acestui capitol sînt explicate în amănunt cauzele care au determinat populația armeană să emigreze din spațiul său natal, fapt ce a dus la formarea diasporei armenice. Încă din secolele XIII-XIV armenii au emigrat și în Țara Românească și Moldova. Dar momentul culminant al emigrării armenilor l-a reprezentat masacrele executate de către turci împotriva armenilor (în timpul sultanului Abdul Hamid al II-lea) și care au continuat în 1915 atunci cînd s-a transformat într-un adevărat Genocid, primul din secolul XX.

După această primă parte introductivă autorul prezintă cele patru mari legende armenesti: Legenda lui Haik (Haig), a lui Ara cel Frumos, a lui David din Sasun, precum și Legenda mănăstirii Akhtamar. Ul-

NICOLAE GAZDOVITS și Istoria armenilor din Transilvania

NICOLAE GAZDOVITS s-a născut la Satu Mare, la data de 7 mai 1931. După absolvirea Școlii Medii Tehnice Metalurgice din Oradea, între anii 1949-1951 a activat în calitate de tehnician la uzinele *Unio* din Satu Mare.

În toamna anului 1951 intră în cadrul Forțelor Armate, absolvă Școala de Ofițeri de Transmisii, iar în anul 1957 Academia de Înalte Studii Militare cu specializare pentru trupele de transmisii. Între anii 1957-1979 a activat în cadrul statelor majore a diferitelor mari unități operative, precum și ca profesor la Institutul de pregătire al ofițerilor superiori de transmisii. Este decorat cu două medalii și trei ordine militare. În anul 1979 este obligat să-și întrerupă activitatea militară.

Între anii 1979-1993 își continuă activitatea în calitate de inginer principal II la Institutul de Cercetări pentru Tehnica de Calcul din București. În anul 1993 se pensionează. În calitate de pensionar își continuă activitatea ca Instructor Șef al Corpului Gardienilor Publici al Județului Ilfov.

În anul 1994 este reabilitat. Este decorat cu ordinul *Pro-Patria*. Este membru fondator a Uniunii Muzeului Regimentului 48 Transmisii.

Între anii 1990-2007 scrie despre armenii din Transilvania și publică peste 60 de articole și lucrări în diferite reviste și ziare de limbă română, maghiară, armeană și engleză; a ținut peste 20 de prelegeri la diferite forumuri interne și internaționale; a fost prezent de mai multe ori la televiziune; a realizat un film documentar despre orașul armean Gherla; a publicat 4 cărți în limbile română și maghiară (una în calitate de coautor).

Cărțile publicate:

– „Istoria armenilor din Transilvania”, de la începuturi pînă în anul 1900. Editura *Ararat*, 1996. (este prima carte în limba română care tratează, pe larg istoria armenilor din Transilvania);

– „Az erdélyi örmények történetéből”. Editura *Bisericii Reformate din Cluj*, 2000. (cartea a apărut cu ocazia aniversării a 300 de ani de la fondarea orașului armean Gherla);

– „Cultura și arta armeană la Gherla” (volum colectiv) Editura *Ararat*, 2002. (cartea a apărut în limbile română, armeană, maghiară și engleză; coautor);

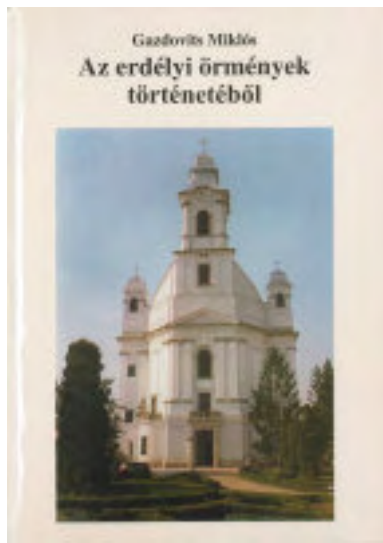
– „Az erdélyi örmények történeté” Editura *Kriterion* Cluj, 2006. (este prima carte în limba maghiară care tratează, pe larg, istoria armenilor din Transilvania).

mele două legende sînt deosebit de importante, pentru că prin eroii ce sînt prezentați - ale căror imagine sub formă de bazorelieuri sau fresce s-au păstrat pe pereții unor biserici rotunde, specifice arhitecturii armenice, construite în secolele X-XI - se poate dovedi, că o parte dintre cele peste 110 lăcașuri de cult existente în bazinul Carpatic - dintre care peste 40 sînt și azi în funcțiune - au fost construite de către armeni, pentru folosința lor proprie. Deci, încă în secolele

Argeș care ar fi fost date de către armenii care s-au refugiat pe aceste meleaguri în cursul secolelor XII-XIII din localitatea Ardziv (aflată și azi la nord de Lacul Van), precum și asupra susținerii ideii conform căreia și biserica veche din Argeș ar fi fost construită de către armeni iar o variantă a Baladei Meșterului Manole se regăsește și în folclorul armenesc.

În continuare autorul prezintă, cronologic, migrația armenilor în bazinul Carpatic, cu explicarea amănunțită a motivelor și a modului cum au ajuns în Transilvania armenii ce locuiau în Moldova.

O dovadă a prezenței armenilor în bazinul Carpatic, încă din secolele X-XI, o constituie fondarea de către armeni, pe pămînturile primite drept recompensă de la regii maghiari pentru vitejia și serviciile aduse a primelor localități armenice din centrul Europei cu denumirea de Vila Ermen, sau Armeni (care a în-
global partea centrală a actualului oraș maghiar Esztergom) a Terrei Armenorum de Pannonia, a Terrei Armenorum de Transilvania, cu centrul la Tălmăciu (unde a funcționat și o episcopie și mănăstire armeană), prin existența în vocabularul limbii maghiare a numeroase cuvinte de origine armeană, prin întemeierea de către armenii din Transilvania secolelor XI-XIII a mai multor localități cu denumirea de Armeni sau Armeniș, care și-au păstrat denumirea

X-XI a existat un număr semnificativ de armeni în bazinul Carpatic.

În continuare este prezentat alfabetul (scrierea), vorbirea, număratoarea veche și modul de ținere a evidenței trecerii timpului (calendarul) la vechii armeni.

Autorul se oprește și asupra prezenței armenilor în Țara Românească, Moldova și Polonia, ca locuri, de unde au migrat - mai tîrziu - spre Transilvania. Se face referire la denumirea localității, a zonei și a râului

și azi. Spre exemplu Armeniș-ul de la sud de Caransebeș, Ormeniș-ul din județul Alba, Urmeniș-ul din județul Bistrița-Năsăud, Urmeniș-ul din județul Maramureș, Armeniș-ul din județul Mureș, Armeni din județul Sibiu, etc. (menționăm faptul că după denumirea lor maghiară, toate aceste localități, precum și altele, poartă denumirea de ÖRMÉNI sau ÖRMÉNYES.)

Tot în prima parte a cărții sînt prezentate motivele pentru care au ajuns armenii în Transilvania și sosirea ultimului val de armeni moldoveni, la începutul primăverii anului 1672, fugind din calea lui Duca Vodă. După înfrîngerea revoltei împotriva lui, a cărei „coloană vertebrală” au constituit-o armenii sub conducerea boierului armean Hîncu, aceștia au fost prizoniți. Ei au ajuns în Transilvania unde, prin activitatea lor, unică în întreaga diasporeă au întemeiat două orașe armenice: Gherla (Armenopolis) și Dumbrăveni (Elisabetopolis) care au primit statutul de ORAȘ ARMENEȘTI REGALE LIBERE.

Partea a doua a cărții începe cu prezentarea religiei armenilor de la crearea poporului și statului armean, pînă în zilele noastre. Este prezentată *Declarația Comună* dată de către Catolicosul Tuturor Armenilor, Karekin I și Papa Ioan-Paul al II-lea, din data de 13 Decembrie 1996, răspîndirea religiei armeano-catolice, activitatea depusă pentru convertirea la această religie a armenilor din Transilvania, bisericile și mănăstirile armenesti din România.

Cîte un capitol separat este destinat prezentării învățămîntului armean din Transilvania și întemeierea Muzeului Armean de la Gherla, ambele instituții avînd menirea să sădească, în special în rîndul tineretului, a sentimentelor și conștiinței naționale armenice, și să cultive tradițiile și cultura armeană.

În ultimul capitol este prezentată lupta armenilor din Transilvania pentru a deveni cetățeni cu drepturi egale cu celelalte naționalități conlocuitoare, și sînt prezentate 34 de familii armenice, cu blazoanele lor nobiliare, care au ieșit în evidență în activitatea de fondare a celor două localități armenice, activitatea economică, culturală și politică în țara lor de adopție.

Cartea a fost tipărită în 1.500 de exemplare, dintre care 60 numerotate. Este ilustrată cu 13 hărți și 104 fotografii. După apariția sa (noiembrie 2006), însoțită de cîte o expunere, cartea a fost prezentată de către autor, în cadrul unor acțiuni special organizate în acest scop, în localitățile Cluj, Gheorgheni, Stockholm, Budapesta și de două ori la televiziunea locală din Brașov, bucurîndu-se de mare interes și succes.

Desfășurat ca și în anii precedenți, în pavilionul central al ROMEXPO, Tîrgul Internațional de Carte Școlară și Universitară *Gaudeamus* – carte de învățătură București 2007 a reunit, la cea de-a XIV-a ediție, peste 450 de expozanți – edituri din țară și din străinătate, instituții de învățămînt, instituții de presă, reviste culturale, centre culturale, asociații profesionale, tipografii, ONG-uri, firme multimedia, distribuitori de carte. Un număr record, potrivit organizatorilor. Peste 400 de evenimente: lansări și colecții, prezentări de ofertă, dezbateri, mese rotunde au completat oferta. Alături de ele – Bursa Educația – cu aproape 40 de universități prestigioase din țară și străinătate, Salonul de Carte pentru Copii „Ion Creangă” (ediția a patra), Tombola Specială GAUDEAMUS, Biblioteca GAUDEAMUS – Cărturești, Cafeteria Internet, cu sprijinul Caro Group, Finala Concursului Național de lectură „Mircea Nedelciu”, ediția a cincea, Expoziția „Matematica 2000”, organizată cu sprijinul *Cité des Sciences et de l'Industrie La Villette Paris* și al Muzeului Județean de științe ale Naturii Prahova și altele asemenea.

Tîrgul a propus în acest an și o serie de premiere: Expoziția aniversară Gabriel Garcia Marquez, organizată pentru prima dată în Europa la Tîrgul *Gaudeamus*, cu sprijinul Ministerului de Externe columbian, al Ambasadei României la Bogota și al Ambasadei Columbiei la Varșovia, Salonul Național de Creație și de Inventică pentru Tineret 2007, Salonul Tinerilor Artiști, ediția I - *Imagini cu povești*.

Din punct de vedere al afliuței de public (circa 96000 de vizitatori) și a vânzărilor, cifrele au depășit net recordurile atinse în anii precedenți. S-ar zice că ne aflăm pe o curbă crescătoare a interesului public față de asemenea evenimente, ceea ce dezminte – o dată în plus – previziunile apocaliptice ale celor care deplîng „declinul lecturii” și al interesului față de carte. Potrivit directorului executiv al *Gaudeamus*, Vladimir Epstein, numărul vizitatorilor face din evenimentul bucureștean „unul din primele

Tîrgul Internațional de Carte Gaudeamus 2007 la final

zece tîrguri de carte din Europa”. Venind acum la oferta de carte – fără doar și poate, cumpărătorii au avut cu ce să-și umple „sarsanalele”, indiferent de preferințe. Și asta în pofida reducerilor insignifiante în raport cu puterea de cumpărare. Nu au lipsit titlurile eveniment, mai numeroase decît la ediția anterioară. Pe lângă volume-vedetă precum **Despre seducție** de Gabriel Liiceanu, **Despre idei și blocaje** de H.-R. Patapievic (pe cînd o colecție „despre”?) sau trilogia completă, pe foiță de Biblie a **Orbitorului** cărtărescian (cele 1500 de pagini au inhibat cumpărătorii, resemnați cu volumele separate), aș atrage atenția asupra unor cărți precum culegerea de istorii orale **Activității mărunți** coordonată de sociologii Zoltan Rostas și Antonio Momoc la editura *Curtea Veche*, (devastatoare povești de viață ale celor „făcuți oameni” de comunismul anilor '50!), traducerea romanului **Ragtime** de E. L. Doctorow (la *Corint*) sau **Lumea femeilor** de sociologul francez Alain Touraine (la editura *Art*).

În încheierea evenimentului s-au acordat Trofee *Gaudeamus*, acordate prin votul publicului, respectiv al presei, celor mai

apreciate cărți și edituri. Cele două volume din seria de autor Hemingway, lansate de *Polirom* la *Gaudeamus* (**Bătrînul și marea** și **Zăpezile de pe Kilimanjaro**), au fost desemnate, prin votul publicului, cele mai rivnite cărți ale ediției 2007. *Humanitas* a cîștigat, ca și la ediția precedentă, categoria „edituri care au publicat peste 100 de titluri” în anul anterior, urmată, în ordine, de *Rao* și *Paralela 45* (surprinde, totuși, absența de pe listă a *Poliromului*...). La categoria „edituri care au publicat între 50 și 100 de titluri”, publicul a votat pentru *Curtea Veche*, iar la categoria „sub 50 de titluri” a cîștigat editura *Vremea*. Trofeul *Gaudeamus* acordat prin votul presei a revenit editurii *Humanitas*, iar „Cea mai rivnită carte a tîrgului”, în opinia jurnaliștilor acreditați la *Gaudeamus*, a fost **Istoria urîtului**, volum coordonat de Umberto Eco și publicat de *Rao*. Premiul de excelență, acordat de Societatea Română de Radiodifuziune, a revenit *Grupului Editorial Corint*, pentru „implicarea constantă și de durată în susținerea unor specii literare și autori necomerciali”.

Au existat, ce-i drept, și unele neajunsuri. Cu excepția lansărilor amplificate de

vizibilitatea mediatică a celor lansăți sau a lansatorilor, majoritatea evenimentelor de acest gen au avut un caracter convențional, stereotip. Vorbitorii s-au adresat de regulă unei mîini de oameni, unii dintre ei aflați întîmplător prin preajmă, în mijlocul vînzolelii și a vacarmului general. În schimb, autori-vedetă ale vieții noastre publice precum Gabriel Liiceanu, H.-R. Patapievic, Vladimir Tismăneanu, Mircea Cărtărescu, Radu Paraschivescu, dar și „cîrcotașul” Mihai Găinușă (toți editați la *Humanitas*) sau Cristian Tudor Popescu (la *Polirom*) au adus puhoi de spectatori, unii dintre ei atrași ca fluturii de becul electric. Ce să mai spunem despre afliuța de public din momentul lansării *Raportului Tismăneanu* cu privire la condamnarea comunismului, o lansare onorată – în chiar preziua alegerilor – de președintele Traian Băsescu. În același timp, ex-președintele Ion Iliescu lansa cvasi-anonim un volum al nobelizatului Al.Gore despre încălzirea globală...

Regretabilă, ce spun? Inadmisibilă mi s-a părut a fi, dată fiind afliuța de vizitatori, puținătatea locurilor în care să te poți așeza la o masă. Cei obosiți sau dornici de a bea o bere cu prietenii au avut parte doar de cîteva asemenea „locații”, înghesuite pe lângă pereți și cu totul insuficiente. Drept urmare, mulți s-au văzut nevoiți să se așeze pe trepte, după ce au așteptat la cozi lungi pentru băuturi răcoritoare sau gustări, întrucît parte din terasele interioare de la precedentele ediții au fost desființate, în favoarea noilor standuri. Ceva ar trebui făcut pentru ca pe viitor asemenea neajunsuri să fie, pe cît posibil, eliminate.

Cîteva cuvinte, în final, despre revista Tîrgului, realizată cu aportul proiectului „Bibliofagia”. Viaoie, diversă, prietenoasă, informată, plină de interviuri cu lipici, „foaia” a fost un ghid eficient și avizat pe parcursul celor patru zile. Secretul de fabricație nu vi-l spun. Discret ca de obicei, omul din umbră – un scriitor coetic – m-a rugat să-i păstrez anonimul.

Cristina MANUK

ÎN AMINTIREA MAESTRULUI DAVID OHANESIAN

Dacă, așa cum menționam, Opera Națională București îl aniversase pe baritonul David Ohanesian în 6 ianuarie, la împlinirea vîrstei de 80 de ani, o seară aparte a marcat, în această toamnă, la sala *Dalles*, omagierea marelui artist plecat în eternitate în 30 septembrie. Cu aceeași implicare dintotdeauna, Alexandra Mircea, de mulți ani inițiatore și realizatoare a concertelor care, adesea, capătă aură de eveniment, a oferit melomanilor prilejul de a-și aminti de glasul de tunet al creatorului lui *Oedip*, ascultînd înregistrări „de studio” – arii din *Paiate*, *Tannhauser*, *Andrea Chenier*, *Forța destinului*, *Oedip* –, dar și secvențe „live” din spectacolul cu *Tosca* susținut la Hamburg, în compania unor artiști de legendă, privind fotografiile sugestive din acele roluri, pe un panou bine gîndit. Paginile alese din vastul său repertoriu au alternat cu arii pe care tineri soliști – în parte încă studenți – le-au abordat cu sinceritate, poate cu un plus de emoție în acel context cu totul special, vegheat de fotografia maestrului lîngă care, cu discreție, ardea o lumînare, a cărei flamă se prelungea parcă în micile candelă așezate chiar de către ei de-a lungul scenei ornate cu flori. La primii pași într-o visată carieră sau, după ani de la absolență, încercînd încă să se afirme, etalînd în general glasuri cu un potențial atrăgător, au ales fie pagini de rugă - *Tatăl Nostru* de Ciprian Porumbescu – solistă Oana Berbec și *Pater Ermon* de Felicia Donceanu (Claudia Caia) -, fie

un lied evocator – *Groza* de Gh. Dima, (Mihai Andriescu) – sau o arie din opereta *Valurile Dunării* de George Grigoriu (Elena Săliște), fie arii de bravură din partituri în care a excelat maestrul omagiat – *Tannhauser* (Elena Martin), *Boema* (Radu Pintilie), *Rigoletto* (Luminița Andrei, Lăcrămioara Platon, Cătălin Mustăț, Iurie Țiplea, George Martin), *Trubadurul* (Ana Maria Comșa, Larisa Ciulei, Florin Petre), *Forța destinului* (Georgiana Marin), dar și din *Carmen* (Andra Bivol și Călin Brătescu - singurul care, în ultimii ani, s-a impus pregnant pe scenele noastre) sau, în cazul lui Nicolae Lupu, aria lui Pană Lesnea Rusalim, erou din opera omonimă de Paul Constantinescu pe care, în anii '50, David Ohanesian l-a creat la premiera clujeană într-o manieră impresionantă. O reverență în fața unui mare maestru, din partea celor care, pregătiți de soliști care, cîndva, au cîntat adesea alături de el – sopranele Silvia Voinea, Sanda Șandru, Maria Slătinaru-Nistor, tenorul Ionel Voineag -, acompaniați la pian de Krimhilda Cristescu, Doina Dacian, Andreiana Roșca, Alexandru Petrovici, un program gîndit cu dragoste, admirație și dăruire „în jurul” interpretului David

Ohanesian, evocat, în debutul seriei, de către Alexandra Mircea care a citit, de asemenea, rîndurile așternute pe hîrtie de Cătălin Ionescu-Arbore, directorul ONB și dr. Ștefan Poen, aplaudat de un public numeros, în prezența doamnei Teodora Ohanesian, soția maestrului care, în istoria teatrului nostru liric, rămîne în primul rînd inconfundabilul *Oedip*, plecat, asemeni eroului său, să-și găsească liniștea după o viață de glorie, dar și de permanentă frămîntare și încrîncenare interioară.

ANCA FLOREA

Concursul „Mihail Jora” la finalul unei noi ediții

În 25 noiembrie, s-a încheiat cea de a XVII-a ediție a Concursului Național de interpretare muzicală „Mihail Jora”, desfășurat la sala „Elvira Popescu” din Bulevardul Dacia. Noutatea acestei ediții este reprezentată de concentrarea atenției organizatorilor – Uniunea Criticilor Muzicali „Mihail Jora” – asupra unei singure secțiuni, care s-a dovedit de-a lungul anilor cea mai activă, prin interes și participare – secțiunea de artă vocală, Canto. Fiind un concurs de calificare, probele celor două etape reprezintă un grad crescut de dificultate, cu un program ce cuprinde arii și lieduri reflectînd perioada Baroc-clasică, respectiv, perioada Romantic-Modernă. Juriul reunește profesori și interpreți prestigioși – Maria Slătinaru Nistor, Ionel Voineag, Bianca Manoleanu, Eleonora Enăchescu de la UNMB, Oana Andra de la Opera Națională București, Alexandra Mircea de la Ministerul Culturii și Cultelor. De remarcat și faptul că acordarea premiilor a fost asigurată la această ediție de Primăria sectorului I, prin domnul primar Andrei Chiliman, de Uniunea Armenilor și personalități ale vieții culturale – soprana Ioana Bentoiu din Elveția, pianista Gerda Spiess, dr. Liliana Pavelescu, ing. Nicolae Georgescu. Concursul beneficiază de parteneriatul media al *Radio România Muzical*, de sprijinul agenției *Marshal Tourism* și al *Institutului Francez* care a oferit cu generozitate, pentru desfășurarea celor două etape și a galei de decernare a premiilor, sala de spectacole „Elvira Popescu”. Numele păstrate pentru evenimentul final al ediției sînt Iurie Țiple (premiul I), Mirela Bunoaica și Lăcrămioara Platon (premiul II), Simona Jidveanu (premiul III), Cătălin Cozma (Premiul „Ohanesian”), pianista Alexandra Militaru (premiul de acompaniament „Lisette Georgescu”). Sînt îndreptățiți să cred că vom reuși iarăși, prin această competiție, să lansăm nume noi în arta lirică românească, asemenea edițiilor anterioare dedicate tinerilor noastre talente muzicale.

Grigore CONSTANTINESCU

Botoșani – mărturii armenesti

